

Scriptie 'De mogelijkheden van deeltijdpensioen' (samenvatting)

De mogelijkheden van deeltijdpensioen zijn bij veel werknemers nog onbekend. Deeltijdpensioen is het minder uren in de week werken in combinatie met een gedeeltelijke pensioenuitkering in de periode voorafgaand aan volledige pensionering. Deze scriptie richt zich op de mogelijkheden van deeltijdpensioen in de private sector.

Veel onderzoeken over geleidelijke pensionering zijn gebaseerd op Amerikaanse gegevens. In de VS is de brugbaan populairder dan minder uren gaan werken voorafgaand aan pensionering. In Europa is in vergelijking met de VS weinig mobiliteit onder oudere werknemers.

Onderzoeken in Nederland laten zien dat werknemers, die met pensioen gaan, sterk en op rationele wijze reageren op financiële prikkels. Maar andere onderzoeken laten zien dat gedragseconomie ook invloed heeft op de keuze van werknemers over pensionering, zoals framing van informatie over pensioendatum en de default optie. Als je niets doet word je als werknemer vanzelf ontslagen op AOW-datum. In veel cao's staat dit leeftijdsontslag op AOW-datum, maar niet in alle cao's en in aantal cao's wordt nadrukkelijk ook de mogelijkheid geboden om onderling andere afspraken te maken. Pensionering inclusief keuze over het gebruik van deeltijdpensioen is een life-event voor werknemers en voldoet in mijn ogen aan de criteria voor keuze-architectuur: komt 1x in je leven voor, gemaakte keuze kun je niet terugdraaien, wordt als complex en moeilijk ervaren, je kunt er niet van leren. Uit de literatuur komt geen duidelijk beeld of geleidelijke pensionering een positief of negatief effect heeft op het arbeidsvolume. Geleidelijke pensionering is bij vrouwen populairder dan bij mannen. Reden kan zijn dat vrouwen meer in beroepen werken, waar deeltijdwerken al veel voorkomt.

Het overheidsbeleid is gericht op langer doorwerken om zo de kosten voor sociale zekerheid en pensionering in de hand te kunnen houden. Dit beleid is zichtbaar in afschaffing van de VUT, overgangsregeling voor Vroegpensioen (VPL), opschuiven van de AOW-datum en pensioenrichtleeftijd en het stimuleren om voor en na AOW-datum gedeeltelijk door te werken. Gezien de stijging van de gemiddelde pensioenleeftijd vanaf 2006 van 61 jaar naar 64,4 jaar in 2015 is dit beleid succesvol.

In de meeste pensioenregelingen in de private sector is deeltijdpensioen een keuzemogelijkheid voor een werknemer. Wel zijn de voorwaarden per pensioenreglement verschillend. Vooral ondernemingspensioenfondsen en pensioenverzekeraars hebben beperkende voorwaarden bij het gebruik deeltijdpensioen, die verder gaan dan wet- en regelgeving of die geen gebruik maken van de mogelijkheden binnen de wet- en regelgeving. Aanbeveling richting pensioenuitvoerders en cao-partijen is om de mogelijkheden voor deeltijdpensioen binnen wet- en regelgeving in het pensioenreglement maximaal te gaan benutten.

Hoeveel gebruik wordt gemaakt van deeltijdpensioen in de private sector in Nederland is niet bekend. Recente landelijke cijfers zijn er niet. Op een enkeling na geven pensioenfondsen in hun jaarverslagen geen inzicht hierin. Op basis van cijfers van PMT in periode 2010-2014 is wel een stijging zichtbaar. En cijfers in de sector openbaar vervoer per 2016 laten een piek zien van 23,2% werknemers met deeltijdpensioen in de gehele groep deelnemers en gepensioneerden met de leeftijd 63 jaar. Om het gebruik van deeltijdpensioen onderdeel van de gangbare sociale norm te maken is van belang, dat pensioenuitvoerders het gebruik van deeltijdpensioen gaan bijhouden en hierover publiceren.

Voor deze scriptie is onderzoek gedaan onder werkende CNV-leden in de leeftijdscategorie 60-65 jaar in 16 cao's van bedrijfstakken en ondernemingen in de private sector over deeltijdpensioen. Het onderzoek is exploratief van aard. Van de 711 deelnemers aan het onderzoek heeft een kleine groep

van 31 werknemers een deeltijdpensioen. 7 op de 10 werknemers is niet of beperkt op de hoogte van de mogelijkheden van deeltijdpensioen. Deze onbekendheid is groter bij werknemers met een lager opleidingsniveau. Over het algemeen is men ontevreden over de huidige voorlichting. Meer en betere voorlichting over deeltijdpensioen door pensioenuitvoerders en ook door vakbonden is daarom belangrijk. De behoefte aan financieel advies voorafgaand aan pensionering is groot. Aanbeveling is om de vergoeding van financieel advies, niet alleen over pensioen en AOW, als arbeidsvoorwaarde op te nemen in de cao om zo goed financieel advies toegankelijk en betaalbaar te maken. Voor de doelgroep werknemers met een laag inkomen en een laag opleidingsniveau is extra aandacht nodig om financieel advies toegankelijk te maken.

Circa 30% van de werknemers heeft geen behoefte aan minder werken voorafgaand aan volledige pensionering en aan de andere kant wil circa 30% meer dan 4 uur per week minder werken voor een langere periode dan 24 maanden voorafgaand aan volledige pensionering. De belangrijkste redenen om minder te willen werken zijn de zwaarte van het eigen werk, achteruitgaande gezondheid, leuke dingen willen gaan doen in vrije tijd. Redenen om minder te willen werken kunnen positief en negatief zijn. Vanuit werknemers worden leeftijdsverlofdagen en regeling minder werken met behoud van (deel van) salaris het aantrekkelijkste gevonden. Maar als deze laatste optie niet mogelijk zou zijn, vindt circa 50% deeltijdpensioen aantrekkelijk. Demotie is voor bijna niemand een serieuze optie.

De belangstelling voor de optie deeltijdpensioen is verhoudingsgewijs groter bij een jongere leeftijd in de groep 60-65 jaar, bij voltijders en bij werknemers met een hoger opleidingsniveau. Over het algemeen is de verwachting van werknemers, dat de eigen werkgever neutraal staat tegenover het gebruik van deeltijdpensioen. Bij werk in ploegen is de verwachting van werknemers zelf, dat deeltijdpensioen moeilijker te realiseren is.

Gezien de oplopende gemiddelde pensioenleeftijd en de behoefte bij een deel van de werknemers om voorafgaand aan volledige pensionering korter te werken gecombineerd met de toenemende belangstelling voor deeltijdpensioen onder latere geboortejaren, zal naar mijn verwachting het gebruik van deeltijdpensioen onder werknemers toenemen in de aankomende jaren.

Frans van de Veen
Mail: f.veen@cnvvakmensen.nl